

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Viktora Kučery a soudců JUDr. Lenky Matyášové a JUDr. Jakuba Camrdy v právní věci žalobce: **P. N.**, proti žalované: **Česká advokátní komora**, se sídlem Národní 118/16, Praha 1, o kasační stížnosti žalobce proti výroku II. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2023, č. j. 10 A 76/2023-74,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se zamítá**.
- II. Žalované **se** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti **nepřiznává**.

Odůvodnění:

1. Vymezení věci

[1] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) se kasační stížností domáhá zrušení výroku II. v záhlaví uvedeného usnesení Městského soudu v Praze (dále též „městský soud“), kterým městský soud zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 15. 2. 2023, č. j. 10.01-000031/23-004.

[2] Uvedeným rozhodnutím žalovaná rozhodla, že se stěžovateli podle § 18c zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o advokacii“), neurčuje advokát k poskytnutí bezplatné právní služby. Stěžovatel žádal o určení advokáta k zastoupení v řízení před Ústavním soudem o ústavní stížnosti proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 11. 2022, č. j. 2 To 64/2022-4980. Tímto usnesením byla zamítnuta stížnost žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, ze dne 27. 5. 2022, č. j. 81 T 1/2017-4829, kterým byl zamítnut návrh žalobce na obnovu řízení.

[3] Při podání žaloby stěžovatel zároveň požádal městský soud o osvobození od soudních poplatků a podal návrh na ustanovení zástupce pro řízení proti rozhodnutí

žalované. Městský soud usnesením ze dne 14. 7. 2023, č. j. 10 A 76/2023-48, žádost i návrh stěžovatele zamítl, když neshledal důvody pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Nebyla tak naplněna již první podmínka pro ustanovení zástupce. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel kasační stížnost, které Nejvyšší správní soud vyhověl; usnesení městského soudu ze dne 14. 7. 2023, č. j. 10 A 76/2023-48, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

2. Rozhodnutí městského soudu

[4] V návaznosti na uvedený rozsudek Nejvyššího správního soudu městský soud věc opětovně posoudil a následně vydal nyní napadené usnesení, ve kterém přiznal stěžovateli plné osvobození od soudních poplatků (výrok I.), ale zároveň zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce (výrok II.).

[5] V případě osvobození od soudních poplatků dospěl městský soud k závěru, že stěžovatel je nemajetný (v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody, je zatížen řadou závazků a exekucí, nepobírá žádné dávky sociálního zabezpečení a současně doložil, že dlouhodobě minimálně od roku 2021 nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazen). Zároveň městský soud neshledal, že by žaloba stěžovatele byla zjevně bezúspěšná, a proto mu přiznal plné osvobození od soudních poplatků.

[6] I přes přiznané osvobození od soudních poplatků však městský soud znovu zamítl návrh stěžovatele na ustanovení zástupce. Naplnění předpokladů osvobození od soudních poplatků je totiž jen jednou z podmínek ustanovení zástupce. Podle § 35 odst. 10 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), totiž předseda senátu může ustanovit zástupce tomu, kdo má předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv. Druhou podmínku ustanovení zástupce zde městský soud neshledal.

[7] Stěžovatel podle městského soudu v žalobě uplatnil několik srozumitelných žalobních bodů, ze kterých jasně vyplývá, z jakých skutkových a právních důvodů napadá rozhodnutí žalované. Věc samotná pak není podle městského soudu skutkově ani právně složitá. Většina podkladů ve správním spise pochází od samotného stěžovatele a jsou mu tak dostatečně známy. Stejně tak obsahuje žaloba řadu věcných argumentů proti rozhodnutí žalované (tj. proč mu advokát určen být měl) i judikaturu Ústavního soudu (i soudů dalších). Skutečnost, že se stěžovatel nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, pak v projednávané věci podle městského soudu rovněž nehraje roli. Obecně činí stěžovatel vůči soudu včasná, srozumitelná a přehledná podání, z nichž je zcela zřejmé jeho procesní stanovisko. V projednávané věci je tak schopen hájit se sám, a tedy není potřeba ustanovovat zástupce k ochraně jeho práv.

3. Kasační stížnost

[8] Stěžovatel napadl kasační stížností výrok II. usnesení městského soudu z důvodu nesprávného posouzení právní otázky soudem a zároveň nepřezkoumatelnosti napadeného usnesení [§ 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s.]. Navrhuje proto, aby Nejvyšší správní soud zrušil výrok II. usnesení městského soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

pokračování

[9] Nepřezkoumatelnost usnesení spatřuje stěžovatel v tom, že městský soud uvedl, že v žalobě stěžovatel předložil řadu věcných argumentů, a tedy je schopen hájit svá práva vlastními silami, ale žádný z těchto argumentů v usnesení nezmínil. Pro posouzení, zda je tvrzení městského soudu pravdivé, je tak nutno nahlédnout do soudního spisu, což podle stěžovatele nesvědčí o přezkoumatelnosti napadeného usnesení.

[10] Stěžejní argumentace stěžovatele pak spočívá v tom, že je postupem městského soudu omezeno jeho právo na právní pomoc a v konečném důsledku i právo na spravedlivý proces, jelikož je oproti žalované v zásadní nevýhodě, a není tak zachována alespoň rámcová rovnost zbraní. Základním problémem je podle stěžovatele jeho výkon trestu odnětí svobody, kvůli čemuž nemá možnost kopírování dokumentů, ukládání dokumentů odeslaných soudu či přístup k judikatuře. Proti němu pak stojí žalovaná, která je ze své podstaty organizací plnou advokátů zvyklých vést spory před soudem. Navíc jen v posledních 5 letech vedla žalovaná celkem 138 soudních řízení s obdobným předmětem, jako je tomu v projednávané věci. Tomu nasvědčuje i poměrně obsáhlá argumentace žalované, ke které se může jen těžko kvalifikovaně vyjádřit bez přístupu k relevantním zdrojům. Kombinace těchto okolností spolu s jeho neoddiskutovatelnou nemajetností, stěžovateli efektivně zamezuje v přístupu k soudu, což je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

[11] V doplnění kasační stížnosti stěžovatel v krátkosti opakuje svou dosavadní argumentaci a sděluje, že v obdobné věci mu jiný senát městského soudu zástupce ustanovil (usnesení ze dne 22. 12. 2021, č. j. 6 A 44/2021-46). Městský soud tak podle stěžovatele postupuje v rozporu s vlastní judikaturou, když přitom tento rozpor nejenže nijak neodůvodnil, ale zcela pominul. Nadto odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2013, č. j. 6 As 23/2013-9, podle kterého je právo na právní pomoc zesíleno v okamžiku, kdy ve věci jde o uplatnění jiného základního práva. Žalovaná odepřela stěžovateli právo na právní pomoc, čímž mu zároveň omezila i právo na přístup k soudu. I proto mu měl v projednávané věci městský soud ustanovit zástupce, aby toto své základní právo měl šanci uplatnit. V dalším doplnění kasační stížnosti pak stěžovatel opětovně shrnul svou předchozí argumentaci a přiložil k němu anonymizovanou verzi zmiňovaného usnesení městského soudu ze dne 22. 12. 2021, č. j. 6 A 44/2021-46, kterým byl v obdobné věci osvobozen od soudních poplatků a byl mu ustanoven zástupce.

[12] Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

4. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[13] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a s tím spojené splnění podmínek řízení. Nejvyšší správní soud shledal, že kasační stížnost byla podána včas. Ohledně otázky placení soudního poplatku a splnění podmínky podle § 105 odst. 2 s. ř. s. v podobě povinného zastoupení stěžovatelů advokátem Nejvyšší správní soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského, resp. městského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovatelům poplatková povinnost; srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS. Napadené usnesení nepochybně právě takovým procesním rozhodnutím je, zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost tudíž Nejvyšší správní soud nepožadoval.

[14] Z uvedeného usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právního vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Takovým typem rozhodnutí je i nyní napadené usnesení, jak již bylo uvedeno výše. V daném případě tak ani podmínka povinného zastoupení stěžovatele advokátem splněna být nemusí, a Nejvyšší správní soud tedy zastoupení advokátem nepožadoval.

[15] Dále se zdejší soud zabýval otázkou nepřezkoumatelnosti usnesení městského soudu a dospěl k závěru, že se jedná o rozhodnutí přezkoumatelné. Argumentace stěžovatele spočívá v tom, že proti řadě jeho věcných argumentů (jak je pojmenoval městský soud, aniž je v napadeném usnesení konkretizoval) stojí ze strany městského soudu pouze tvrzení, že je schopen se hájit sám. Jedná se však o argumentaci mimoběžnou. Městský soud uznal žalobní body stěžovatele za srozumitelné a zřetelně podložené skutkovými i právními okolnostmi, právě z čehož vyvozuje jeho schopnost brát se za svá práva před soudem. Nejde tudíž o argument směřující proti žalobním námitkám, ale naopak jejich logický důsledek. Městský soud přitom neposuzoval důvodnost oněch žalobních námitek (tak učiní až v rámci meritorního posouzení). Ani proto je tak jeho napadené usnesení nevyporádává, jak by se mohlo zdát z argumentace stěžovatele. Nepřezkoumatelnost usnesení městského soudu nelze dovozovat ani z absence zmiňovaných žalobních námitek přímo v jeho textu. Stěžovatel (kterému je napadené usnesení primárně určeno) svou vlastní žalobní argumentaci nepochybně zná. Nejvyššímu správnímu soudu pak v přezkumu usnesení městského soudu nebrání, že v něm tato argumentace není přímo uvedena, jelikož neoddělitelnou součástí přezkumu je i studium soudního spisu městského soudu, který přirozeně kompletní žalobu stěžovatele obsahuje.

[16] Při posuzování věci samé je pak nutno zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 10. 2023, č. j. 2 As 276/2023-24. Nejvyšší správní soud tímto rozsudkem zrušil usnesení městského soudu ze dne 14. 7. 2023, č. j. 10 A 76/2023-48, pro nepřezkoumatelnost. V části vztahující se k (ne)ustanovení zástupce stěžovateli vytkl Nejvyšší správní soud soudu městskému, že se zabýval toliko schopností stěžovatele hájit svá práva (kterou ve shodě s městským soudem považoval za dostatečnou) a nezohlednil složitost sporu a skutečnost, že se stěžovatel nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Zavázal tak městský soud k opětovnému posouzení návrhu stěžovatele na ustanovení zástupce.

[17] Městský soud se těmito otázkami v napadeném usnesení zabýval a Nejvyšší správní soud s jeho posouzením souhlasí. V projednávané věci se řeší pouze otázka, zda měl být stěžovateli žalovanou určen advokát pro podání ústavní stížnosti. Je zjevné, že se o složitou otázku nejedná, obzvláště v situaci, kdy stěžovatel má s danou problematikou bohaté zkušenosti (sám uvádí, že o určení advokáta žádal žalovanou přibližně v padesáti případech, přičemž asi polovina těchto žádostí byla úspěšná). Zároveň lze souhlasit s tím, že jelikož většina podkladů správního spisu pochází přímo od stěžovatele, je s nimi dostatečně

pokračování

obeznámen, a má tak dostatek informací k vypracování relevantní věcné polemiky s rozhodnutím žalované.

[18] Stejně tak zdejší soud souhlasí s tím, že umístění stěžovatele ve výkonu trestu odnětí svobody není v projednávané věci důvodem k ustanovení zástupce. Stěžovatel nepochybně má nižší míru komfortu při studiu podání žalované i přípravě podání vlastních (viz např. samotným stěžovatelem zmíněná nemožnost kopírování dokumentů). Jedná se však o nevyhnutelný důsledek výkonu trestu odnětí svobody, který ze své podstaty nemá stěžovateli vytvářet komfortní prostředí. Aby tento stav vedl k nutnosti ustanovení zástupce, musel by mít reálný a podstatný dopad na schopnost stěžovatele hájit svá práva, a tedy by bylo zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv (srov. § 35 odst. 10 s. ř. s.). K takovému konstatování je však nutné brát do úvahy i další aspekty, v tomto případě již zmíněnou složitost věci a zároveň osobnostní poměry stěžovatele samotného – tj. jeho znalosti a dovednosti (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 11. 2018, č. j. 7 As 445/2018-18).

[19] Při souhrnném zvážení všech zmíněných okolností pak Nejvyšší správní soud ve shodě s městským soudem dospěl k závěru, že ustanovení zástupce není v projednávané věci nezbytně třeba k ochranně práv stěžovatele, a nejsou tak naplněny podmínky § 35 odst. 10 s. ř. s. Stěžovatel opakovaně prokázal schopnost relevantní právní argumentace včetně četných odkazů na judikaturu (čímž zároveň ukazuje, že k judikatuře vrcholných soudů přístup má), jeho podání jsou jak městskému, tak Nejvyššímu správnímu soudu zcela srozumitelná a je z nich jasné patrný jeho procesní postoj. Zároveň se jedná o jednoduchou právní otázku, kterou stěžovatel řeší opakovaně, a s problematikou je tedy důkladně obeznámen. Kombinace těchto dvou aspektů pak jednoznačně převažuje sníženou míru komfortu práce danou výkonem trestu odnětí svobody samotným. Stěžovatel je v tomto případě zjevně schopen svá práva v soudním řízení aktivně uplatňovat a městský soud tak postupoval správně, když mu zástupce neustanovil.

[20] Nelze přitom přisvědčit argumentaci stěžovatele ohledně zamezení práva na přístup k soudu. V řízení před městským soudem (na rozdíl od řízení před Nejvyšším správním soudem) není jednou z podmínek řízení povinné zastoupení žalobce (stěžovatele) – srov. § 72 a § 105 odst. 2 s. ř. s. Pro podání žaloby, ani následné vedení řízení tak stěžovatel zástupce nepotřebuje. Jak bylo dovozeno výše, stěžovatel je v projednávané věci plně schopen hájit vlastní zájmy, a tedy ani k tomu není nutné jeho zastoupení před městským soudem. K omezení jeho práva na přístup k soudu tak nedošlo.

[21] Podstata žalované (tj. že se jedná o organizaci sdružující advokáty) nehraje při posouzení důvodnosti ustanovení zástupce roli. Nadto lze poznamenat, že počet stěžovatelových žádostí o určení advokáta je takový (k 21. 12. 2021 se nacházel v seznamu 20 nejčastějších žadatelů o určení advokáta), že jeho vlastní zkušenost s tímto institutem nutně přesahuje zkušenost průměrného advokáta, a v tomto ohledu je tak postavení stěžovatele i žalované v zásadě rovné.

[22] Rovněž argumentace stěžovatele obsažená v doplnění kasační stížnosti týkající se toho, že v jiném řízení mu městský soud zástupce ustanovil, není důvodná. Z anonymizované verze usnesení městského soudu ze dne 22. 12. 2021, č. j. 6 A 44/2021-46

(předložené stěžovatelem samotným) vyplývá, že hlavním důvodem, proč mu městský soud zástupce ustanovil, byla formální a obsahová úroveň jeho žaloby, tedy že obsahovala vady, které bylo nutno odstranit. Jedná se tak o odlišnou skutkovou situaci, než je tomu v projednávané věci, a žádný judikaturní rozpor zde nenastal. Závěrem dlužno dodat, že ustanovení zástupce v obdobné věci samo o sobě neznamena, že by měl být stěžovateli ustanoven zástupce i ve věci projednávané. Každý takový návrh posuzuje příslušný soud podle aktuálního skutkového a právního stavu, a nelze tedy z ustanovení zástupce v jiné (byť obsahově podobné) věci dovozovat povinnost městského soudu ustanovit stěžovateli zástupce i nyní.

5. Závěr a náklady řízení

[23] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud uzavírá, že neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji podle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

[24] O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel nebyl v řízení úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovaná měla ve věci plný úspěch, nevznikly jí však náklady nad rámec běžné úřední činnosti, a proto jí Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 18. března 2024

JUDr. Viktor Kučera
předseda senátu